

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНІ 2014

ARCHAEOLOGICAL
RESEARCHES
IN UKRAINE

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ

**АРХЕОЛОГІЧНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ
В УКРАЇНІ
2014**

КИЇВ - 2015

УДК 904(477)
ББК Т4(4Укр)я43

А-87

Археологічні дослідження в Україні 2014. – К.: «Стародавній Світ», 2015. – 314 с.

Видання є щорічником, який готується до друку Польовим комітетом Інституту археології НАН України. Містить інформаційні повідомлення про роботу археологічних експедицій поточного польового сезону.

Стане в нагоді науковцям, студентам і всім, хто стежить за розвитком сучасної української археологічної науки.

Головний редактор

Болтрик Юрій Вікторович, к.і.н.

Редакційна колегія

Буйських Алла Валеріївна, д.і.н.

Бунятян Катерина Петрівна, к.і.н.

Залізняка Леонід Львович, д.і.н., проф.

Івакін Гліб Юрійович, член-кореспондент НАН України, д.і.н., проф.

Крижицький Сергій Дмитрович, член-кореспондент НАН України, д.арх., проф.

Кулаковська Лариса Віталіївна, к.і.н.

Моця Олександр Петрович, член-кореспондент НАН України, д.і.н., проф.

Отрощенко Віталій Васильович, д.і.н., проф.

Потехіна Інна Дмитрівна, к.і.н.

Скорий Сергій Анатолійович, д.і.н., проф.

Супруненко Олександр Борисович, к.і.н.

Терпиловський Ростислав Всеволодович, д.і.н., проф.

Чабай Віктор Петрович, член-кореспондент НАН України, д.і.н., проф.

**Затверджено до друку Вченою радою
Інституту археології НАН України**

Прийом матеріалів:

Польовий комітет ІА НАН України

просп. Героїв Сталінграда 12

м. Київ 04210

тел. (044) 254-11-37, 254-11-66

факс (044) 418-33-06

ISBN 978-966-2608-34-2

© Інститут археології НАН України, 2015

© Автори статей, 2015

брунатного, іноді темно-жовтого кольору, без матеріальних залишків. Загалом, культурний шар насичений знахідками. Найбільша концентрація артефактів спостерігається до глибини 0,2 м.

Всього в межах розкопу виявлено чотири заглиблені у материк об'єкти: три господарські ями та заглиблений котлован приміщення. Ями мають округлу або округло-овальну форму, стінки вертикальні, в одному випадку розширюються у підбій, глибина від рівня сучасної поверхні 0,70–1,10 м. Заповнені ями переважно твердим чорноземно-глинистим ґрунтом із незначною кількістю артефактів. У південній частині розкопу зафіксовано котлован приміщення (яма № 4): форма прямокутна з заокругленими кутами, орієнтовна довгою віссю по лінії північний схід – південний захід, розміри 5,20×3,80 м. Північно-східний кут котловану приміщення має невелике заглиблення, що, ймовірно, вказує на розміщення входу з цього боку. Стінки котловану вертикальні, з незначним нахилом у середину. Дно приміщення рівне. В центральній частині зафіксовано дві стовпові ями (основна – 0,50 м у діаметрі і глибиною 0,50 м та допоміжна діаметром 0,20 м і глибиною 0,10 м). Котлован приміщення заповнений чорноземним ґрунтом, у південній частині чорноземно-золистим, насичений матеріальними залишками.

Основна маса речового матеріалу з розкопу представлена численними уламками лісного посуду: профільовані горщики (Рис. 1, 1–4), фрагменти верхніх частин і ручок глечиків (Рис. 1, 5–6, 9–10),

бортики мисок (Рис. 1, 7–8), уламки посудин малих розмірів (Рис. 1, 11–14). У межах розкопу виявлено кілька бортиків великих глиняних «жаровень». Технічна кераміка представлена глиняними пряслами та їх уламками (Рис. 1, 15–18). Окрему категорію знахідок складають предмети мініатюрної глиняної пластики: дві мініатюрні посудинки та «хлібець» (Рис. 1, 19–21). Гончарний посуд представлений фрагментами стінок античних амфор та уламками сіроглиняного посуду. В культурному шарі та у заповненні комплексів виявлений остеологічний матеріал, що представлений кістками тварин. Також, у нашаруваннях постійно фіксуються шматки каміння (пісковик та кварцит). Виявлені кам'яні вироби: точильний камінь та намистина (Рис. 1, 22–23). Залізні вироби представлені сокирою-теслом (Рис. 1, 24), шильцями-проколки (Рис. 1, 26–28), язичком від поясної пряжки (Рис. 1, 25). Виявлено кілька знахідок нового часу: залізний ніж та три цвяхи. У заповненні приміщення знайдено два наконечники стріл (Рис. 1, 29–30), з культурного шару походить невеликий фрагмент бронзової зооморфної бляшки. Про сліди місцевого металургійного виробництва свідчать знахідки шлаку та бронзового виплеску.

Розкопки Циркунівського городища у 2014 р. дозволили отримати важливу інформацію про планіграфію та інтенсивність забудови пам'ятки у її північній частині. Підтвердилися попередні спостереження і висновки, щодо періоду забудови Другого двору з кінця V – початку IV ст. до н.е.

І.А. Сніжко

ДОСЛІДЖЕННЯ ПІЗНЬОПАЛЕОЛІТИЧНОЇ СТОЯНКИ БІЛЯ с. КАМ'ЯНКА У 2014 РОЦІ

Експедиція Харківського історичного музею продовжила дослідження пізньопалеолітичної стоянки біля с. Кам'янка. Пам'ятка знаходиться на високому мисі при впадінні в р. Сівер-

ський Донець невеличкої правої притоки р. Суха Кам'янка, за 1,5 км на південний схід від с. Кам'янка Ізюмського району. Мис являє собою горизонтальну терасу, що піднята над рівнем р. Сіверський До-

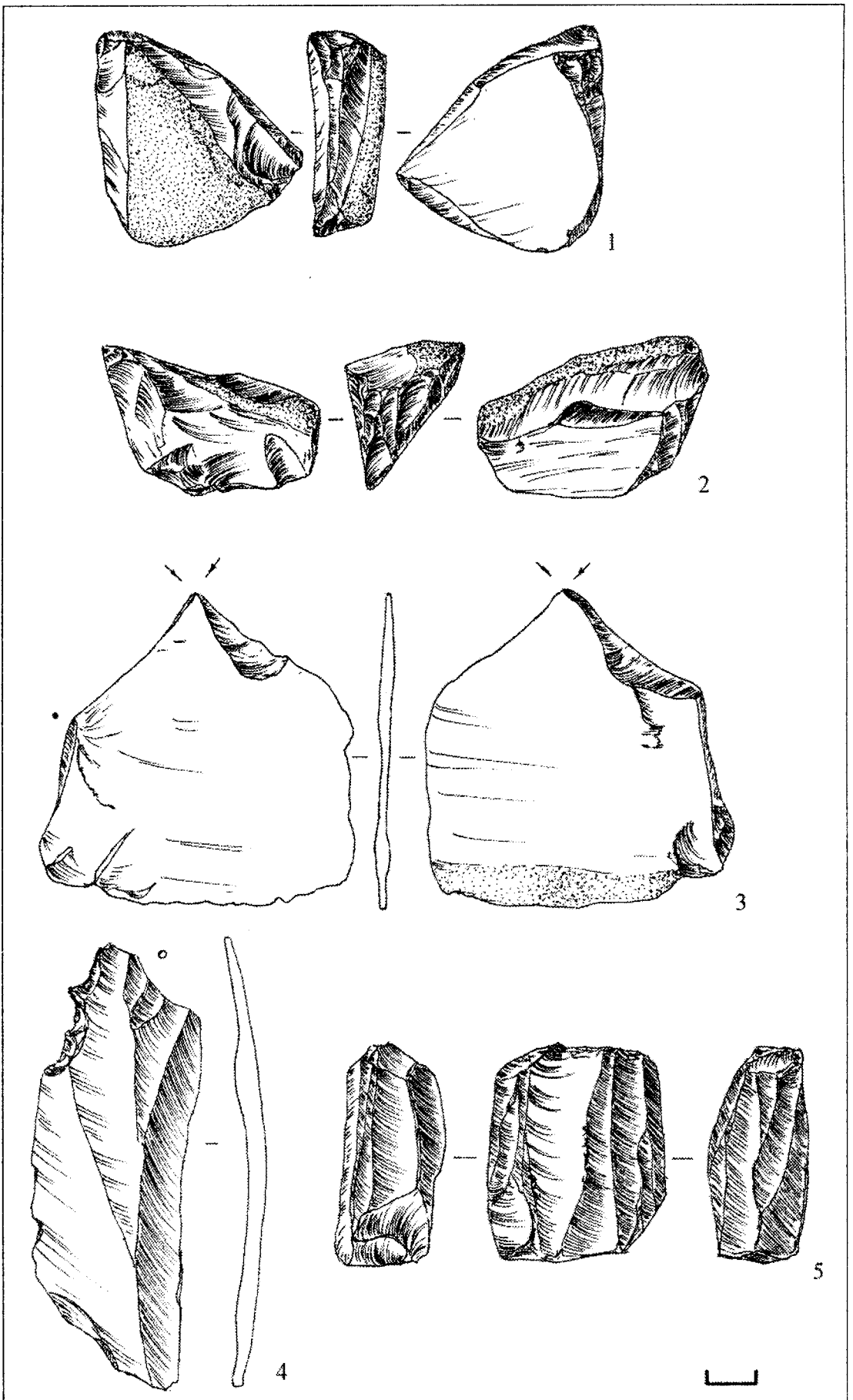

Рис. 1. Кам'янка-2014. 1, 2, 5 – нуклеуси, 3 – різець, 4 – проколка.

нець на 8–10 м. Пам'ятку відкрито 2004 р. Площа, досліджена у 2005–2014 рр. становить 146 м².

Культурні рештки, представлені розщепленим кременем, фрагментами кісток тварин, дрібними шматочками вохри та вугілля, утворюють розтягнутий по вертикалі горизонт знахідок. Найбільша їхня концентрація спостерігається у світло-коричневому та жовтувато-палевому суглинку, окремі артефакти зустрічаються в гумусовому горизонті та у типовому лесі. Відзначено деяке падіння залягання культурного шару з півдня на північ і з заходу на схід, що відповідає зниженню рельєфу в бік обох річок, та пов'язане з особливостями ґрунтоутворення в голоцені. Він не має специфічного забарвлення, пошкоджений внаслідок дії постгенетичних факторів: відсутності консервації артефактів після завершення функціонування пам'ятки; переміщення артефактів угору внаслідок процесів замерзання і танення; впливу делювіальних процесів; діяльності ріючих тварин.

Крем'яні знахідки мають добрий стан збереженості, не обкатані, їх поверхня вкрита шаром патини та кальцитовими патьоками. В якості сировини використовувався місцевий темно-сірий високоякісний кремій.

Пам'ятка досліджується суцільною площею, з використанням методики розкопок шару умовними горизонтами з фіксацією артефактів на місті знахідки. Для завершення дослідження периферійної частини стоянки у 2014 р. зі східної сторони до розкопаної ділянки зроблено прирізку 4 м². Нечисленні артефакти розпорошені, не утворюють скупчень. На поверхні мису зібрано підйомний матеріал.

Колекція артефактів налічує 140 предметів і включає нуклеуси, нуклевидні уламки, технічні сколки, відщепи, пластинки, знаряддя з вторинною обробкою. Із двох пренуклеусів один використовувався як відбійник. Нуклеусів 5: двоплощадковий із зустрічним сколюванням, чотирьохплощадковий кубовидний, одноплощадковий спрацьований, торцевий двох площадковий (Рис. 1, 1). Торцевий (Рис. 1, 2). До цієї групи належать нуклевидний уламок та біфас. Група технічних сколів налічує 47 екземплярів і представлена сколами формування та підживлення нуклеусів, реберчастими сколами та їх фрагментами, сколами підправки площадки нуклеусів. Відщепів та їх фрагментів 64, з них 7 первинні, 19 напівпервинні, 31 пластинчасті. Пластинки та їхні фрагменти утворюють групу з 11 екземплярів. До виробів із вторинною обробкою належать різець плаский на відщепі (Рис. 1, 3), проколка на фрагменті пластинчастого відщепу (Рис. 1, 4), фрагмент реберчастого сколку з ретушованою ділянкою. На поверхні зібрані неолітичні знаряддя, для виготовлення яких було використано пізньопалеолітичні заготовки: скребок кінцевий на відщепі, відщеп з ретушованою ділянкою. Також до неолітично-енеолітичного часу відносяться нуклеус для пластин (Рис. 1, 5), відщеп напівпервинний, два відщепи з ретушованими ділянками.

Цьогорічні розкопки завершили дослідження східної периферійної частини стоянки. Час існування пам'ятки припадає на причорноморський етап пізнього плейстоцену і знаходиться в межах переходу від ранньопричорноморського стадіалу до початку пізньольдовиків'я.